

7. Toiduohutus ja -kvaliteet

Kristina Samra

7.1. Veterinaartegevus

Veterinaaria, toiduohutuse, turukorralduse, loomakaitse ja põllumajandusloomade aretust reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmist ja riiklikku järelevalvet korraldab ning teostab põllumajandusministeeriumi valitsemisalas Veterinaar- ja Toiduamet (VTA).

Veterinaar- ja Toiduameti tegevus arvudes

VTA tegevuse laiemaks eesmärgiks on tagada tarbijaskonnale ohutu, tervisliku ja kvaliteetse toidutoorme ja toidu tootmine; hoida ära ja likvideerida loomade nakkushaigusi; kaitsta inimest loomadega ühiste ja loomade kaudu levivate haiguste eest; kaitsta loomi nende tervist ja heaolu ohustada võiva inimesepoolse tegevuse või tegevusetuse eest; tagada põllumajandusloomade jõudlusvõime ja geneetilise väärtuse suurenemine, genofondi säilimine ning loomakasvatuse majanduslik tasuvus.

Sellest tulenevalt on VTA ülesandeks:

- loomataudide ennetamine ja tõrje korraldamine;
- tervise kaitse inimestele ja loomadele ühiste haiguste eest;
- loomade kaitsmine nende heaolu ohustava tegevuse eest, nõudes nende pidamisele ja kohtlemisele kehtestatud nõuete täitmist;
- toidutoorme ja toidu ohutuse kontrolli teostamine toidutoorme ja toidu tootmisel, töötlemisel, veol ja hulgimüügil;
- järelevalve teostamine toidutoorme ja toidu tootmise, esmase töötlemise, töötlemise, veo ja hulgimüügiga tegelevate ettevõtete tegevuse üle toidutoorme ja toidu käitlemist reguleerivatest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmisel;
- järelevalve teostamine toidutoorme ja toidu mahepõllumajandusliku töötlemise üle;
- laboratorsete uuringute korraldamine loomataudide diagnoosimiseks ning toidu, loomse sööda, heina, põhu, ravimsöötade ja joogivee omaduste hindamiseks;
- keskkonna kaitsmine loomapidamise ja loomataudidega kaasnevate kahjulike tegurite eest;

- veterinaararstide ja loomseid saadusi tootvate loomapidajate poolse ravimite ja ravimsöötade kasutamise kontroll;
- loomade, toidutoorme ja toidu, sh mahepõllumajandusele viitavalt märgistatud loomakasvatussaaduste ja põllumajandustoodete kontroll nende sisseveol Eesti Vabariiki;
- põllumajandusloomade aretusega tegelevate isikute tunnustamine;
- järelevalve korraldamine ja teostamine põllumajandusloomade aretusealastest õigusaktidest tulenevate nõuete täitmise üle;
- põllumajandusloomade geneetiliste ressursside säilitamise korraldamine;
- omistatud pädevuse ulatuses järelevalve teostamine põllumajandusturu korraldamise alaste nõuete täitmise üle.

Neid ülesandeid täidavad VTA koosseisu kuuluvad 15 maakonna veterinaar keskust. VTA 270 teenustajat ja 171 volitatud loomaarsti tagavad järelevalve ligikaudu 11 600 loomakasvatuseettevõttes ja 1376 toidukäitlemisettevõttes ning 5 piiripunktis.

Kokkuvõte VTA tegevusest 2004. a

Teostatud inspekteerimisi:

- loomatervishoid ja loomakaitse	10 043
- toidukontroll	4 933
- põllumajandusloomade aretus	577
- turukorraldus	84

Teostatud laboratoorseid uuringuid:

- loomatervishoiualased laboriuuringud	248 693
- toidutoorme ja toidu nõuetekohasuse hindamine	6696

Veterinaar- ja toidukontroll piiril:

- kontrollitud kaubapartiisid kokku	52635
- kontrollitud kaubapartiisid 01.01.2004-30.04.2004	50 839
- kontrollitud kaubapartiisid 01.05.2004-31.12.2004	1796

Tunnustatud ettevõtteid ja isikuid:

- loomatauditõrje seaduse alusel tunnustatud ettevõtteid	12
- loomakaitse seaduse alusel tunnustatud ettevõtteid	2
- toiduseaduse alusel tunnustatud ettevõtteid	1 376
- loomade ja loomsete saaduste kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seaduse alusel tunnustatud ettevõtteid	6
- mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud ettevõtteid	2
- tunnustatud põllumajandusloomade aretusega tegelevaid isikuid	3

Eestis omavad kehtivat VTA poolt väljastatud veterinaarteenuse osutamise tegevusluba 640 veterinaararsti. 2004. a menetleti 163 väärtegu, rahatrahve määrati kokku 522 073 krooni ulatuses.

Loomatervishoid ja -kaitse

Eesti on säilitanud Rahvusvahelise Episoootiate Büroo A-nimekirja ehk eriti ohtlikest loomataudidest vaba maa staatuse. Riikliku loomatauditõrje programmi raames uuriti 2004. aastal meie loomakarju 40 haiguse suhtes, mille alusel võib kinnitada, et eesti loomapopulatsioonide epidemioloogiline olukord on hea.

Loomadel diagnoositud marutaudi juhtude arv oli võrreldes 2003. a vähenenud 814-lt 314-le, kuid metsamarutaudi levik on Eestis jätkuvalt probleemiks.

Marutaudialase olukorra parandamiseks toimus koostöös OIE ja EL-i marutaudi referentlaboratooriumiga AFSSA Nancyga (Prantsusmaa) Vormsi saarel kevadel ja sügisel metsloomade suukaudne vaksineerimine marutaudi vastu. Samuti on jätkunud töö projekti kallal, mille üldiseks eesmärgiks on marutaudi tõrje kodu- ja metsloomade hulgas, eesmärgiga saavutada marutaudivaba maa staatus. Otsene eesmärk on kodu- ja metsloomade populatsioonis marutaudijuhtumite minimeerimine ja inimeste marutaudi nakatumise ohu vähendamine. Antud projekti raames külvatakse 2005. a sügisel vaktsiinipalasisid kas lennukilt või helikopterilt Eestimaa põhja- ja keskosas 25 800 km² alal.

2004. a märtsis käivitus Eestis täiemahuline TSE (transmissiivne spongiformne entsefalopaatia) ehk hullu lehma tõve seire, mis tähendab lisaks riskigruppidesse kuuluvate loomade (üle 24 kuu vanused haiged, hädatapetud ja surnud veised ja importloomad ning üle 18 kuu vanused samadele tingimustele vastavad lambad ja kitsed) uurimisele ka kõikide üle 30 kuu vanuste tervete tapaveiste ja üle 18 kuu vanuste tervena tapetud lammaste ja kitsede uurimist. Kokku uuriti 27 031 veise, 402 lamba ja 8 kitse ajuproovi. Kõik uurimistulemused andsid negatiivse vastuse.

Euroopa Komisjoni otsusega 2004/467/EÜ Eestile antud erisus jätkata loomsete kõrvalsaaduste kahjutustamist matmise teel lõppes 1. jaanuaril 2005. a. Seetõttu jäi 2004. a viimaseks aastaks, mil oli lubatud loomsete jäätmete kõrvaldamine matmise teel. Edaspidi on loomsete jäätmete käitlemine lubatud vaid selleks ettenähtud jäätmekäitlusettevõtetes.

Loomade heaolu nõuete täitmist kontrollitakse nii regulaarsete kui pisteliste kontrollide käigus järelevalveametnike ning volitatud veterinaararstide poolt. Valdkonnad, kus kontrolle teostatakse, on loomade pidamistingimused, loomade tapaeelne pidamine ja tapmine tapamajades, loomade vedu ning

katseloomade kasvatamise, vahendamise ja kasutamise nõuete täitmine.

Järelevalve teostamisel tehakse koostööd Politsei ameti, Keskkonnainspektsiooni ning vabatahtlike loomakaitseorganisatsioonidega. Järelevalve toimimise parandamiseks toimus eelmisel aastal ka ümarlauakohtumine VTA, Politsei ameti ning Keskkonnainspektsiooni esindajate osavõtul.

2004. a jõustusid nõuded katseloomade kasvatamise, katseloomadega varustamise ja nende kasutussevõtetele.

Toidukontroll

Tähtsaim sündmus toidukontrolli valdkonnas oli liitumine EL-iga 1. mail 2004. a, mil lisandusid mitmed uued kohustused EL-i otsekohaldavatest õigusaktidest tulenevalt. Näiteks EL-i koordineeritud järelevalveprogrammide läbiviimine, eriosustest tulenevalt teatud toidutoorme ja toidu kontroll enne ühisturule sisenemist jmt. Põhiosa VTA toiduosakonna tööst moodustasid siiski ettevõtete tunnustamisega seotud toimingud ja osalemine valdkonda reguleerivate õigusaktide väljatöötamisel.

2003. a käivitus põllumajandusloomade salmonellooside tõrje eeskirja alusel salmonella riiklik seireprogramm tapamajades, lihalõikusettevõtetes, samuti seire munade, muna- ja piimapõhiste toodete osas, mis jätkus ka 2004. a. Lisaks alustati 2004. a Campylobacteri seire läbiviimist värskes linnulihas.

Eestit külastas ka tavalisest rohkem erinevaid DG SANCO Toidu- ja Veterinaarbüroo missioone, kontrollimaks VTA haldussuutlikkust toiduohutuse valdkonnas ning erinevate sektorite nõuetele vastavusse viimist ettevõtete baasil. Toimunud missioonide raportite ettekirjutuste põhjal on tehtud täiendusi ja muudatusi nii VTA keskasutuse kui ka kohalike asutuste töökorralduses.

2004. a kontrollisid Venemaa Föderatsiooni Veterinaarteenistuse inspektorid kahel korral Eesti liha-, piima- ja kalaettevõtteid, kes olid huvitatud oma toodangu ekspordist Venemaale. Sõltuvalt inspekteerimise tulemustest otsustati käitlemisettevõtete ekspordiõiguse jätkumine peale 1. septembrit 2004.

Esimene inspekteerimine viidi läbi juulikuus. Inspekteeritud 36 ettevõttest sai ekspordiloa 16 ettevõtet. Teine inspekteerimine leidis aset oktoobris-novembris, kus 51 ettevõtetest sai ekspordiloa 24.

Hügieenipaketi H1-H3 (Euroopa Parlamendi Nõukogu määruste 852/2004/EÜ, 853/2004/EÜ, 854/2004/EÜ, 882/2004/EÜ) jõustumine 1. jaanuarist 2006. a toob järelevalveasutustele kaasa seniste järelevalvepõhimõtete ja -korralduse ning infrastruktuuri osalise ümbervaatamise juba 2005. aastast. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrusest 2160/2003/EÜ ning EL Nõukogu

direktiivist 2003/99/EÜ tulenevate kohustuste täitmiseks ning loomatauditõrje seaduse muutmise ja pädevaks asutuseks nimetamisega lisandub 2005. a VTA-le uus tegevusvaldkond – zoonooside tõrje korraldamine. 28. veebruaril 2005. a sõlmisid VTA ning Keskkonnainspeksioon koostöölepingu eesmärgiga tõhustada koostööd ja infovahetust kalapüügi ja -käitlemise valdkonnas riiklike järelevalveülesannete täitmisel.

Põllumajandusloomade aretus ja geneetiliste ressursside säilitamine

Põhiosa tööst põllumajandusloomade aretuse valdkonnas moodustas põllumajandusloomade aretuse seaduse ja selle alusel koostatud õigusaktide nõuete ning peale 1. maid 2004. a Euroopa Ühenduse õigusaktide täitmise kontrolli tunnustatud aretusühingu, jõudluskontrolli läbiviija, ohustatud tõu säilitaja ja loomaomaniku juures, samuti aretusprogrammide ja säilitusprogrammide täitmise järelevalve.

Eestis on üheksa Aretustegevuseks tunnustatud aretusühingut:

- Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu;
- Eesti Maakarja Kasvatavate Selts;
- Eesti Tõusigade Aretusühistu;
- Eesti Hobusekasvatavate Selts;
- Eesti Sporthobuste Kasvatavate Selts;
- Eesti Hobuse Kaitse Ühing;
- Eesti Traaviliit;
- Eesti Lambakasvatavate Selts;
- Eesti Linnukasvatavate Selts.

2004. a tunnustati Jõudluskontrolli Keskus ja anti luba piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimiseks ja piimaveiste geneetilise väärtuse hindamiseks.

Eesti Karusloomakasvatavate Aretusühingule anti luba tshintshiljade, küülikute, rebaste, minkide aretusregistrite pidamiseks ja jõudluskontrolli läbiviimiseks.

Oktoobris 2004 viidi läbi kontroll Eesti Karusloomakasvatavate Aretusühingus ja leiti, et ühing ei ole suutnud tagada aretustegevuse nõuetekohasust ja ei ole täitnud aretusregistrile esitatud nõudeid ning peatati nende tegevus kõikide tunnustatud tegevusalade osas 1. maini 2005.

2004. a peatati Eesti Lambakasvatavate Seltsi tegevus. Kontrollimisel esinesid puudused põllumajandusloomade aretuse seaduse täitmisel ning avastati rikkumine lammaste tõuraamatusse kandmise aluste ja tõuraamatu pidamise korra nõuete täitmisel. Seetõttu peatati veebruaris Eesti Lambakasvatavate Seltsi tegevus eesti tumedapealiste ja eesti valgepealiste lam-

maste tõuraamatu pidamisel, kuid augustis järelkontrolli tulemusel anti tunnus eesti tumedapealiste ja eesti valgepealiste lammaste tõuraamatu pidamise osas tagasi.

Kasvas etteteatamata kontrollide arv loomapidaja juures, kus põhiliseks oli loomade märgistamise ja algdokumentatsiooni kontroll. Kokku on põllumajandusloomade aretuse ja geneetiliste ressursside büroo ametnike poolt koostatud 402 kontroll- ja 175 järelkontrolliakti ning menetletud üks väärtegu.

Täiendati järelevalve teostamise protseduuri piimaveiste ja sigade osas ning muudeti põllumajandusloomade aretusealast kontrolliakti.

2005. a on plaanis korrigeerida ja täpsustada olemasolevaid järelevalve protseduure ning koostada protseduurireeglid järelevalve teostamiseks lihaveiste, lammaste, kitsede ja karusloomade aretusega tegelevate isikute ning ohustatud tõu säilitajate ja jõudluskontrolli läbiviijate üle. Samuti on kavas kinnitada protseduurireeglid põllumajandusloomade aretustoetuse ja põllumajandusliku keskkonnatoetuse saamiseks esitatud andmete õigsuse ja taotleja vastavuse nõuete kontrolliks.

Plaanis on viia läbi EL-i poolt heakskiidetud lammaste TSE genotüpi-seerimise projekt.

Turukorraldus

Põllumajandusloomade aretuse osakonnale lisandus 2004. a täiendava ülesandena turukorraldusmeetmete järelevalve VTA-le omistatud pädevuse ulatuses. Seoses sellega nimetati osakond ümber põllumajandus-loomade aretuse ja turujärelevalve osakonnaks ning seda ülesannet hakkas täitma loodud turukorraldustoetuste järelevalve büroo.

Tulenevalt EL-i ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seadusest ning selle madalama astme õigusaktidest ning Euroopa Ühenduse otsekohaldustest õigusaktidest oli bürool täita 2004. a järgmised ülesanded:

- piimatoodete (või, kontsentreeritud või, koor, lõssipulber, taastatud või) ja toorpiima kvaliteedinäitajate osas turukorraldusmeetmete rakendamiseks vajaliku järelevalve planeerimine, koordineerimine, läbiviimine;
- lihatoodete osas täiskasvanud isasloomadelt pärineva veiseliha sertifikaadi väljastamine ja kondita liha tõendi väljastamine;
- elusveiste ekspordi kontroll.

Samuti on järelevalve büroo ülesandeks turukorraldusmeetmete alla kuuluvate toodete kvaliteedi nõuetele vastavuse kontrollimine, ühtse nn SEUROP-süsteemi põhiselt sea-, veise- ja lambarümpade kvaliteediklasside

määramise juhtimine ja koordineerimine vabariigis ning nimetatud valdkonna spetsialistide koolitamine, tunnustamine ja nende töö kvaliteedi üle järelevalve korraldamine.

Turukorraldustoetuste järelevalve osas teostati kontrollimisi vastavalt PRIA poolt esitatud informatsioonile.

Aruandeaastal läbisid koolituse ning tunnustati 1 lambarümpade, 13 searümpade ning 7 veiserümpade kvaliteediklasside määrajat.

Piimapõhiste toodete turukorralduslike meetmete raames võeti 2004. a 139 proovi ning teostati 937 analüüsi. Kokku teostati 56 inspekteerimist neljas ettevõttes.

Lihakehade klassifitseerimise alase järelevalve raames teostati koos järeleviisidega 28 inspekteerimist kokku neljas ettevõttes.

2005. a lisanduvad geograafilise tähise, veiseliha hinnainfo, või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu, eraladustatavate põllumajandustoodete kvaliteedi- ja koostisnõuete vastavuse järelevalve ning protseduurireeglite koostamine.

Kauplemine, import ja eksport

Seoses liitumisega EL-iga reorganiseeriti endine VTA Piiriteenistus ning VTA keskasutuse koosseisus moodustati uus osakond – kauplemise ning impordi ja ekspordi osakond. Osakond on moodustatud järelevalve teostamiseks EL-i välispiiriga kattuvale Eesti Vabariigi piiril veterinaar- ja toidukontrollile alluva kauba impordil ja transiidil kolmandatest riikidest, samuti liikmesriikide kaubavahetusel. Osakond haldab ka EL-i ühtset ohuteadete süsteemi RASFF.

2004. a alguses tegutses veterinaar- ja toidukontrolliga kokku 14 VTA Piiriteenistusele alluvat piiripunkti: neist 3 raudteel, 4 maanteel, 6 sadamas ja 1 lennujaamas. Seoses ühinemisega suleti EL-iga alates 1. maist 11 piiripunkti ning seetõttu tuli koondada ka palju järelevalveametnikke. Kui piiriteenistus alustas aastat 92 inimesega, siis aasta lõpuks oli uue loodud osakonna koosseisus 42 järelevalveametnikku.

Hetkel on osakonna koosseisus järelevalve- ja kontrollibüroo ning 5 piiripunkti veterinaar- ja toidukontrolli bürood: Luhamaal ja Narva maanteel ning Muuga, Paljassaare ja Paldiski sadamas.

2004. a läbis piiril kontrolli 52 635 kaubapartiid, millest 50 839 partiid 1. jaanuarist kuni 30. aprillini ning 1796 partiid 1. maist kuni 31. detsembrini.

Mikrobioloogilisteks uurimisteks võeti 2004. a proove loomsetest saadustest 626 korral ning tuvastati mittevastavusi 82 korral ning mitteloosetest saadustest 201 korral. Tagastamisele suunati eelmisel aastal kokku 70 kaubapartiid ja hävitamisele 7 partiid.

On tunnustatud 6 käitlemisettevõtet EL-i impordi veterinaar nõuetele mittevastava kauba ladustamise valdkonnas. Loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seaduse alusel tunnustati 6 ettevõtet.

Menetleti 22 väärtegu, kusjuures rahatrahve määrati 17 juhul, hoiatustrahv 3 juhul ning suulisi hoiatusi tehti 2 juhul. Põhilised põhjused väärtegade algatamiseks ja menetlemiseks olid seotud kaupade impordil mittenõuetekohase märgistamise, veo ja veovahendiga, samuti oli probleeme tolliladude terminaalidega seoses toiduseadusest tuleneva tunnustamise nõudega.

Toidu ja sööda ohuteadete süsteem ehk RASFF (Rapid Alert System for/ of Food and Feed) on osa Euroopa Komisjoni infosüsteemidest, mis on loodud tarbija kaitsmiseks toidust ja söödast pärinevate ohtude eest. Süsteemis osalevad Euroopa Komisjon, Euroopa Toiduohutusamet ja liikmesriigid. Kui võrgustiku liikmel on andmeid tõsise, toidust või söödast tuleneva inimeste tervisega seotud vahetu või kaudse riski kohta, siis tuleb sellest kohe teatada Komisjonile, kes edastab teabe viivitamata teistele võrgustiku liikmetele. RASFF Eesti kontaktasutuseks on VTA. Alates 1. maist 2004. a on VTA kauplemise ning impordi ja ekspordi osakond Euroopa Komisjonile välja saatnud 6 RASFF ohuteadet ning menetlenud 4 Komisjoni poolt väljastatud ohuteadet, kus nimetatud tooted on jõudnud Eesti turule.

Möödunud aastal osalesid osakonna järelevalve- ja kontrollibüroo töötajad aktiivselt ka seadusloomes. Olulisemateks uuteks õigusaktideks, mille eelnõude ettevalmistamisel osaleti, olid need, mis olid seotud Eesti astumisega EL-i. Tähtsaimad nendest on "Loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi veterinaarjärelevalve seadus" ning "Veterinaarjärelevalve seaduse muutmise seadus".

17. maist–21. maini 2004. a toimus DG SANCO Toidu- ja Veterinaarbüroo (FVO) missioon, mille käigus EL-i eksperdid külastasid Narva maantee ning Paljassaare ja Muuga sadamate veterinaar- ja toidukontrolli piiripunkte. Nimetatud missiooni tulemusena hinnati EL-i nõuetele vastavaks ja kanti EL-i välispiiril asuvate piiripunktide loetellu (läbi millele on lubatud importida EL-i loomseid tooteid) Narva maantee ja Muuga sadama piiripunktid. Raport ja selles tehtud ettekirjutused on olnud suureks abiks nii keskasutuse kui piiripunktide ümberkorraldamisel, viimaks nad vastavusse EL-i nõuetega, samuti seadusandluse ühtlustamiseks EL-i õigusaktidega.

7. 2. Taimetoodangu kvaliteedi järelevalve

Enn Liive

Taimetoodangu Inspeksioon (TTI) teostab riiklikku järelevalvet seitsmes valdkonnas, mida reguleerib seitse Eesti seadust ja üle 60 alamaastme õigusakti ning üle 1000 EL-i õigusakti. Inspeksioonil on kaheksa erialaosakonda riikliku järelevalve planeerimiseks ja korraldamiseks ning 15 maakonnabürood, 104 ametikohta inspektoritele praktilise järelevalve teostamiseks riigis ja riigipiiril.

Inspekteerimiste ja proovivõtmiste maht on aasta - aastalt kasvanud. Kui inspeksiooni esimesel tööaastal teostati ligikaudu 3900 ja 2002. a 6400 inspekteerimist, siis 2004. a juba 6979. Kontrollproove võeti vastavalt 1527, 7348 ja 7790.

Ööpäevaringselt toimub kaupade kontroll viies piiripunktis. Kaupade sissevedu ja nende üle järelevalve teostamine on aasta-aastalt kasvanud. Kui 2002. a kontrolliti piiril ligikaudu 25 tuhat kaubapartiid ja 2003. a üle 30 tuhande, siis 2004. a juba üle 33 tuhande kaubapartiid.

Taimetervise osakond. Osakonna põhitegevusvaldkondadeks on kahjustajate leviku monitooring ja taimetervisliku seisundi kindlaks tegemine riigi territooriumil, seaduses määratud taimede ja taimsete saaduste tootmise, turustamise, ladustamise ja sisseveoga tegelevate isikute registreerimine, seemnekartuli ja taimse paljundusmaterjali kontroll ja sertifitseerimine, puidutöötlemisettevõtete nõuetele vastavaks tunnistamine ning nende tegevuse üle järelevalve korraldamine, sh planeerimine, inspeksiooni maakonnabüroode taimetervise valdkonna inspektorite juhendamine, nende koollituse korraldamine, juhendmaterjalide väljatötamine ning inspektorite poolt teostatud järelevalve nõuetekohasuse ja tulemuslikkuse hindamine.

2004. a 31. detsembriks oli riikliku taimetervise registri objekte 1843, sh 342 puidutöötlemisettevõtet, 129 seemnekartuli tootjat, 59 viljapuude ja marjakultuuride paljundusmaterjali tootjat, 821 üle 0,5 ha-l tarbekartuli tootjat ja 45 importijat.

Vastavalt programmile toimus ohtlike taimekahjurite monitooring. Ohtlike taimekahjustajaid ei avastatud

Alates 1. maist 2005. a on vastavalt taimekaitseaduse § 33 (7) taime-tervise registrisse kantud isikul kohustus teavitada TTI-d EL-i liikmesriikidest toodavast tarbekartulist. 2004. a 8 kuu jooksul oli TTI-le teatatud 125 tarbekartuli partiist, millest 101 partiid inspekteeriti. Tarbekartul saabus Eestisse 7 EL-i liikmesriigist, millest üle poole pärines Poolast. Kokku võeti 78 mugulaproovi kartuli ringmädaniku ja pruunbaktermädaniku määramiseks. Viies Poolast saabunud partiis avastati kartuli ringmädaniku bakterid.

Taimse materjali tootmise ja turustamise järelevalve käigus võeti 2004. a 666 kontrollproovi, neist 238 taimsest materjalist ja 428 kasvupinnasest. Võrreldes varasemate aastatega on kartuli-kiduussi esinemine paljundusmaterjali tootmiseks kasutatavatel põldudel märgatavalt vähenenud. Tootmise inspekterimisel võetud proovides avastati paljundusmaterjalile ohtlikke kahjustajaid, maasikalesta (*Tarsonemidae*), maasika-närbussi (*Aphelenchoides*) ja maasika-närbumistõbe (*Verticillium spp.*). Ühel katmikalal tuvastati tubakakarilane (*Bemisia tabaci*), mis oli sisse toodud Hispaania päritolu gerberataimedega. Teistest EL-i liikmesriikidest Eestisse toodud kaupa kontrolliti pisteliselt hulgiladudes, proove võeti enamasti lillesibulatest. Seitsmes partiis avastati paljundusmaterjalile ohtlik kahjustaja.

Füto-sanitaarse piirikontrolli käigus võeti kontrollproove 430 kaubasaadetest, neist 51 analüüsiti kohapeal ning 379 saadeti analüüsimiseks Põllumajandusuuringute Keskuse (PMK) taimetervise laboratooriumi.

Männi-laguussi (*Bursaphelenchus xylophilus*) määramiseks võeti 369 proovi.

Ohtlikke taimekahjustajaid piirikontrolli käigus võetud proovidest ei avastatud.

Taimekaitse osakond. Osakonna põhitegevusvaldkondadeks on taimekaitsevahendite turule lubamine, turule lubatud vahendite ja turustajate registrisse kandmine, taimekaitsevahendite ja -seadmete turustamise ja kasutamise järelevalve vastavalt õigusaktides sätestatule. TTI otsusega lubati 2004. a turule 20 uut taimekaitsevahendit. EL-i direktiivi 45/1999/EÜ nõuetest lähtuvalt klassifitseeriti ringi 99 taimekaitsevahendit. Pikendati 27 Eestis turule lubatud taimekaitsevahendi turule lubamise tähtaega. Varem turule lubatud vahendite registrimuudatusi (kasutusala laiendamine, preparatiivse vormi ja kulunormi muutmine, vahendi nime muutmine jms) oli 16. Uusi taimekaitsevahendite turustuskohti lisandus registrisse 46. Taimekaitsevahendite kasutamise kontroll tuvastas, et see oli nõuetekohane 80% kontrollitutest (2003. a 84%). Esinenud probleemidest olid suuremateks isikukaitsevahendite puudumine või mittekasutamine taimekaitsetöödel (7% kontrollitutest) ja taimekaitsevahendite kasutamise kohta arvestuse puudumine põlluruumatus (5% kontrollitutest).

Taimekaitsevahendite turustamine oli nõuetekohane 84% kontrollitud kauplustest (2003. a 74%). Esinenud probleemidest on esikohal vastava väljaõppe ja taimekaitsetunnistuse puudumine müüjal (14% kontrollitutest). Probleemiks on ka Venemaalt toodavad taimekaitsevahendite minipakendid, mida müüakse ilma eestikeelse etiketita ja ebaseaduslikult Narva ja Tallinna turgudel. Kaheksal korral vormistati väärteoprotokoll ja määrati trahv (kokku 4000 krooni).

Taimekaitsepreitside kontrollimisel oli 55% kontrollitutest kas uued või tehnilise kontrolli läbinud (2003. a 28%). Kokku oli kontrollitutest töökorras 82%. Esinenud puudustest olid 6%-l probleemid pihustitega ning 5%-l puudusid kardaanikatted, mis on tõsine tööohutusnõuete rikkumine. Taimekaitsepreitside tehniline kontroll käivitus 2003. aastal. 2004. aastal tegeles sellega seitsmest väljaõppe ja kontrolliõiguse saanud ettevõtjast viis. 2004. a lõpuks oli tehnilise kontrolli läbinud 253 preitsi.

Väetiste osakond. Väetiste osakonna peamisteks ülesanneteks on korraldada riiklikku järelevalvet väetiste tootjate, importijate, maaletoiimetajate ja turustajate üle, kontrollida üle esitatud dokumendid registreerimistunnistuse saamiseks, registreerida nõuetele vastavad väetised riiklikus registris.

2004. a teostati kokku 211 inspekteerimist, mille käigus võeti 103 proovi. Enamus proove saadeti analüüsimiseks PMK laborisse, komposte uuriti VTA laboris. Inspekteerimiste käigus koostati 29 ettekirjutust (2003. a 12 ettekirjutust). Peamiseks puuduseks oli puudulik väetise pakendi märgistus. Väärteomenetlusi 2004. a ei algatatud.

2004. a jooksul kanti registrisse 1 väetisetootja ja 4 importijat/maaletootjat 16 uut väetise tüüpnimetust ehk liiki, 86 väetise kaubanduslikku nimetust. Välja anti 16 väetise registreerimistunnistust ja 22 registreerimistunnistuse lisa. Registrist kustutati seoses väetiste käitlemise lõpetamisega 7 ettevõtet.

Söötade osakond. Söötade osakonna peamiseks ülesandeks on tunnustada või registreerida sööda tootjad ja -vahendajad ning korraldada riiklikku järelevalvet nende tegevuse üle. Kui eelnevatel aastatel on peamiseks probleemiks olnud märgistus ja sellega kaasnev, siis eelmisel aastal tuvastati puudusi rohkem EL-i riikidest saabunud söötade märgistustel. 2004. a peatati mõnedel söödatootjatel ravimsöötade ja eelsegude tootmine, kuna nad ei suutnud tagada söödaseaduses kehtestatud nõudeid.

Söötadega seotud riskide hindamine ja dokumentide kontroll toimub TTI söötade osakonnas. Ohu kahtluse korral tehakse vastav märge dokumentidesse ja sööt jääb maakonna inspektori poolt võetud kontrolliproovide tulemuste saabumiseni tolli järelevalve alla. Ohtliku sööda korral saadetakse see riigist välja ja vastava ohuteatega hoiatatakse ohtlikust söödast kõiki liikmesriikide järelevalveasutusi.

Võrreldes järelevalvetulemusi arvudes, võib öelda, et söödatootjate ja vahendajate teadlikkus nõuete täitmise osas on kasvanud. Väärteomenetlusi algutati 11 korral ning määratud rahatrahvide summaks oli 70 100 kr. 2003. a vastavateks arvudeks olid 19 ja 110 000 kr.

Seemnete sertifitseerimise osakond. Osakonna põhitegevus on seemnete sertifitseerimine ning riikliku järelevalve teostamine seemne tootmise, pakendamise, turustamise ja sisseveo üle vastavalt valdkonda reguleerivates õigusaktides sätestatule. Seemnete sertifitseerimine toimub

vastavalt OECD seemneskeemidele ja Eesti seadusandlusele, mis on kooskõlla viidud EL-i direktiividega. OECD seemneskeemidega ühines Eesti 23. oktoobril 1997. a. Sertifitseerimine üldises mõttes on protseduur, kus kolmas osapool kinnitab kirjalikult, et toode vastab nõuetele. Sertifitseerimisel käsitletakse seemne põlvnemise, liigi- ja sordiehtsuse ning liigi- ja sordipuhtuse tuvastamist TTI poolt, selle laboratoorset analüüsimist PMK akrediteeritud laboratooriumis ning seemnepakendi sulgemist TTI järelevalve all.

2004. a teostati 556 seemnete turustamise, pakendamise, tootmise ja hoiustamise inspekteerimist, koostati 421 akti ning tehti 8 ettekirjutust. Põhilisteks vigadeks olid väikepakendi markeerimisnõuete eiramine, mittesertifitseeritud seemne müügi kuulutamise, sertifitseeritud seemnepakendi avamine ja kaalukaubana müük. 2004. a võtsid inspektorid 1362 seemneproovi, plommisid ja etiketeerisid 37367 seemnepakendit.

Aiandustoodete osakond. Aiandustoodete osakonna ülesandeks on Eestis kasvatatavate ning ühendusevälisest riigist Eestisse või Eestist ühendusevälisesse riiki toimetatavate aiandustoodete kvaliteedi- ja turustamisnõuetele vastavuse kontrollimine.

Kuni 1. maini 2004. a kehtis veel aiandustoodete seadus, mille alusel väljastatav osakond 8 aiandustoodete kontrollimise ja kvaliteedi tõendamise luba (jõus veel kuni 2005. a vastava kuupäevani). Pikendati 18 luba.

1. maist 2004. a töötatakse EL-i Ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ja EL-i määruste alusel. EL-i Komisjoni määrusest tuleneb nõue, mille puhul värske puu- ja köögivilja kvaliteedi enesekontrolli ja erimärgistuse loa taotlejal peavad olema ka vajalikud seadmed toodete ettevalmistamiseks ja pakendamiseks. Käesolevaks ajaks on väljastatud nimetatud load 9-le tootjale ja 4-hulgimüüjale (Mykene, Rigual, Bambona, Karlskroona).

1. maist 2004. a on import/eksport kolmandatest riikidest 100% kontrolli all. Aktiivne kontroll algas juulist, kui meetmed said sisestatud tolli andmebaasi TARIC. Importijad ei saa enne oma tolliformaalsusi lõpetada, kui on teostatud TTI poolne kontroll ja väljastatud vastavussertifikaat. 2004. a teostati 255 impordi kontrolli, mille käigus kontrolliti 292 partiid. Korraldust järelevalvet tehti hulgimüüjate juures 239 korral, mille käigus kontrolliti 1242 partiid. Tootjaid kontrolliti 67 korral (141 partiid). Ettekirjutusi tehti 8.

Sordikontrolli osakond. Sordikontrolli osakonna teenusteks on sortide omaniku või tema esindaja taotluse alusel sortide registreerimine ja kaitse alla võtmine ning sortide võtmine sordilehte. Teenuse kättesaadavuse huvides on välja töötatud vastavad teenusstandardid ja neid uuendatud.

Kaitsealuste sortide riiklikus registris oli 2. veebruaril 2005. a kaitse all 61 sorti ja ajutise kaitse all 35 sorti. 2. märtsil 2005. a seisuga on EL-i sordilehes 436 Eesti sordilehe sorti. Lisaks sellele Eesti sordilehes 14 sorti.

Sordilehte muudetakse jooksvalt vastavalt toimunud muudatustele. TTI koduleheküljel uuendatakse seis koheselt.

Mahepõllumajanduse osakond. Mahepõllumajanduse osakond tunnus- tab mahepõllumajandusega tegeleda soovivaid ettevõtteid, korraldab nende registrisse kandmist ning kontrollib mahepõllumajandusliku taime- ja loomakasvatuse nõuete täitmist.

Võrreldes 2003. a suurenes registrisse kantud ettevõtete arv 6% ja mahepõllumajanduslik maa 8%. 31. detsembril 2004. a oli mahepõllumajanduse registris 810 tootjat mahepõllumajandusliku maaga 46,1 tuhat ha, mis moodustab 5, % kogu põllumajandusmaast.

Tunnustatud ettevõtteid oli 2004. a kõige rohkem Võru (97), Hiiu (91), Saare (83) ja Viljandi (83) maakonnas. Üksnes mahepõllumajandusliku taimekasvatusega tegeleti 352 ettevõttes (mis moodustab 43% mahepõllumajanduse registris olevatest ettevõtetest); 452 ettevõtet (56%) on tunnustatud nii mahepõllumajandusliku taime- kui loomakasvatuse valdkonnas ja kuues ettevõttes tegeletakse ainult loomakasvatusega. 2004. a alustas mahepõllumajanduslikku tootmist ja tunnustati 137 ettevõtet. Mahepõllumajanduse registri andmetel oli 31. detsembril 2004. a mahepõllumajandusliku maa suuruse poolest esikohal Hiiumaa (6473 ha), järgnevad Saaremaa (5799 ha), Viljandimaa (4903 ha), Võrumaa (4252 ha), Raplamaa (3871 ha), Läänemaa (3370 ha), Tartumaa (3175 ha), Harjumaa (3102 ha). Kõige vähem oli mahepõllumajanduslikku maad Järvamaal (778 ha) ja Ida-Virumaal (742 ha). Mahepõllumajanduslikust maast moodustas looduslik rohumaa 19,5%, ühe- ja mitmeaastased heintaimed 61,3%, teravili 11,8%, kartul 0,6%, viljapuu- ja marjaaiad koos maasikakasvatusega 1,4%. Kasutamata põllumajandusmaad oli kontrolli all 490,71 ha ehk 1%.

Mahepõllumajanduse registris oli 31. detsembril 2004. a 458 ettevõtet, kus tegeletakse mahepõllumajandusliku loomakasvatusega. Võrreldes 2003. a on 2004. a lisandunud 150 uut ettevõtet. Eriti populaarne on mahepõllumajanduslik loomakasvatus Lääne-Eesti saartel. Hiiumaal tegeleb sellelaadse tootmisega 91 ettevõtet, nendest 82 loomakasvatusega. Saaremaal on vastavad arvud 83 ja 70.

Kõiki mahepõllumajanduse registrisse kantud tootjaid kontrollisid TTI inspektorid vähemalt kord aastas. Kokku tehti 1490 inspekteerimist. Põhjalt kontrolliti ettevõtteid, kus tegeletakse nii mahe- kui ka tavapõllumajandusega. Taime- ja loomakasvatuse puuduste kõrvaldamiseks määrati tähtaeg 11 korral ettekirjutusega. Ettevõtet hinnati tervikuna, ühevõrra pöörati tähelepanu nii dokumentidele (plaanid, nõusolekud, lepingud, arvestuse pidamine jms) kui ka hoonete, põldude ja loomade nõuetele vastavusele.